

Oponentský posudek disertační práce (Ústav slavistických a východoevropských studií FF UK):

Dalibor Dobiáš: Puchmajerovské almanachy (Formování novočeského verše v nadnárodním kontextu)

Práce Puchmajerovské almanachy je zdařilým pokusem syntetizovat a kriticky zhodnotit dosavadní bádání o českém verši. Zároveň na konkrétním materiálu některé problémy specifikuje a přichází s návrhy nových řešení. Cenná je autorova snaha ukázat své téma nejen jako teoretický problém, ale v širokém literárně-historickém kontextu a zároveň jako aktuální otázku pro komparativní studia.

Mgr. Dobiáš v širokém záběru a v pohybu mezi přístupy ruské formální školy (J. Tyňanov, B. Tomaševskij) a pražského strukturalismu (J. Mukařovský, R. Jakobson, F. Vodička) jak před druhou světovou válkou, tak po ní (M. L. Gasparov, J. Levý, M. Červenka) nejprve porovnává (s odkazy na koncepty jednotlivých badatelů a škol) a shrnuje podstatné podněty, které ve 20. století dovršily dosavadní versologická zkoumání. Zároveň je to pro něho ale také impuls k návratu do historie, k exursu do formování novočeského verše a otázek české prozodie v kontextu národněemancipačních procesů na přelomu 18. a 19. století a také k bohaté reflexi dosavadních snad o syntézy (Dobrovský i J. Král). Dobiáš už tady podnětně hledá svá vlastní témata a úhly pohledu (např. pokus o aplikaci nedávno aktualizovaného pojmu „vernakularizace“, ve snaze odideologizovat pojem „národního obrození“ a zaměřit se na otázky jazyka), cenné je také rozšíření dokladů v oblasti bádání (lužicko-srbská literatura, objevný poukaz na Dobrovského využití lužickosrbské gramatiky pro rozložení přízvuku v češtině). Zároveň Mgr. Dobiáš odhaluje jednotlivé důrazy v nuancování versologické problematiky (např. příklady řešení otázky rytmického impulsu u Gasparova a Levého), a obrací se i k těm autorům, kteří neprávem zůstávají v pozadí (Julie Nováková).

Problematika puchmajerovských almanachů se tu tedy důrazně ukazuje nejen jako teoretický problém, ale jako důležitá otázka literárně historická, a to v nadnárodních souvislostech (polská, ruská, německá, lužickosrbská literatura). Básnictví, jeho prozodické systémy se pak jeví v jakémsi střetu jazyků (resp. jazykových důrazů), jako významná otázka překladu (J. Levý), jako naléhavá komparace veršových norem (toho kterého básnictví), řečových rytmů (těch kterých jazyků a jejich gramatických pravidel) a individuálních stylů.

Jak konstatuje autor – v intencích Jana Mukařovského – na přelomu 18. a 19. století se nekonfrontují abstraktní veršové systémy, ale proměňuje se česká literatura ve své tehdejší podobě. Autor typologii těchto proměn kriticky rozvíjí a demonstuje jak s využitím teorií mj. R. Jakobsona, M. L. Gasparova, F. Heera ad., ale také s použitím vlastních analytických průzkumů. Poukazuje v této neuspořádanosti prozodického systému a v této snaze o nalezení vědeckých přístupů k dobovému básnictví na někdy až toporné hledání konstant. Jak se však také ukazuje, jsou to tehdy velmi nuancované, vůbec ne nudné, ale až dramaticky exponované spory o podobu básnického jazyka, o jeho svébytnost a o analýzu a redukci vnějších vlivů na jeho podobu. Odhalují se tu dějiny jednoho aspektu básnictví, toho, co bychom mohli nazvat spolu s Jakobsonem poetickou funkcí a odtud je srozumitelný Dobiášův zájem o strukturální přístupy, které toto hledisko pozvedly jako obor versologie. Mgr. Dobiáš se pokusil o cenné shrnutí problematiky, které tento obor nastolil

a umístil je do širokého kontextu formování českých literárních dějin. Pracoval s rozsáhlou literaturou předmětu a upozornil přesto na řadu bílých, nezmapovaných míst. V oblasti puchmajerových almanachů podal pak řadu invenčních analýz problému (zejména kapitoly K popisu puchmajerovského verše, Puchmajerovský český verš a Reformy puchmajerovského verše a verš přelomu 10. a 20. let) a komparací (pozoruhodně zdůraznil autor zejména problematiku překladu, a to jak v teoriích J. Levého, tak u almanachů – srov. polské, německé vlivy).

Jak v 19. tak ve 20. století (J. Král, který se opíral o lumírovce, J. Mukařovský, strukturalistická versologie, která se opírala o avantgardní poezii) stála prozodie ve středu pozornosti. Práce D. Dobiáše je historická, přesto ale nabízí podněty pro zhodnocení prozodických průzkumů také v oblasti soudobých intertextových přístupů k literatuře, umění, básnictví a jeho (národnímu, mateřskému, nadnárodnímu, bezdomoveckému atd.) jazyku.

Práci doporučuji k obhajobě.

PhDr. Marie Langerová CSc.